

SLOVENSKI GOSPODAR.

List ljudstvu v pouk in zabavo.

Izhaja vsak četrtek in velja s poštnino vred in v Mariboru s pošiljanjem na dom za celo leto 8 K, pol leta 4 K in za četrt leta 2 K. — Naročnina za Nemčijo 8 K, za druge izvenavstrijske dežele 8 K. Kdor hodi sam po njega, plača na leto samo 7 K. — Naročnina se pošilja na: Upravništvo „Slovenskega Gospodarja“ v Mariboru. — List se dopošilja do odpovedi. — Udje „Katoliškega tiskovnega društva“ dobivajo list brez posebne naročnine. — Posamezni listi stanejo 16 vin. — Uredništvo: Koroška cesta šte. 5. — Rokopisi se ne vračajo. — Upravništvo: Koroška cesta šte. 5, sprejema naročnino, inserate in reklamacije.

Za inserate se plačuje od enostopne petivrstice za enkrat 48 vin., ali kar je isto, 1 kvadratni centimeter prostora stane 36 vin. Za večkratne oglase primeren popust. V oddelku „Mala naznanila“ stane beseda 10 vin. — Inserati se sprejemajo do torka opoldne. — Nezaprete reklamacije so poštnine proste.

Krpan in Brdavs.

Znan je našim ljudskim čitateljem kmeti orjak, Martin Krpan. Tega velikana sreča nekoč sam cesar in vidi, kako ta Krpan prime z rokami svojo seljo otovorjeno kobilico in jo postavi na stran, da se cesar lahko pelje mimo. Ko pa prilomasti na Dunaj sam nepremagljivi Brdavs, ki ogroža mesto, cesarski dvor in dunajsko prebivalstvo. Nikdo se ne more postaviti temu Brdavsu po robu, da bi ga premagal in pobil. V skrajni stiski in v največjem strahu se spomni cesar na Martina Krpana od Sv. Trojice na Krajskem. Pošlje po njega, Krpan pride na Dunaj, premaga Brdavsa in nato prosí sam da ga pošlje nazaj domov na Krajsko.

To je pravljica, ki pa lepo opisuje razmerje med kmetiskim ljudstvom in državno oblastjo in vlado. Staroavstrijska vlada je poznala orjaka, kmetkega Krpana le tedaj, ako ga je rabila v slučaju nevarnosti — vojske, ali v svojih denarnih stiskah pri izvijanju davkov. Pravljica o kmetiskem velikanu Krpanu se ponavlja tudi sedaj v Jugoslaviji, osobito pri naši sedanji demokratično-socialistični vladi. Beogradska in ljubljanska vlada poznate kmetkega Krpana le pri naboru vojaštva in pobiranju davkov, glede kmetiskih pravic in postav, ki bi bile v dobrobit kmeta, pa ga tiščejo vedno kot cesar Krpana iz Dunaja le nazaj na deželo brez pravic in nagrade za vojaško in denarno pomoč iz kmetiskih žepov.

Koliko da je naši vladi za kmeta, za njegovo pravo in dobrobit, nam dokazuje razpust vseh občinskih zastopov.

Edina vlada, v kateri je bil zastopan kmet, v kateri se je lahko posluževal kmetiskih pravic, so bile naše občine po deželi. Kmeti ljudstvo se je v občinah upravljalo samo v vseh zadevah, ki jih prepušča ustava občinam. In to ljudsko svobodo in samoupravo hoče odstraniti sedanja vlada in podvreči samoupravo občin vladini volji.

Naša demokratično-socialistična vlada je že ukinila vse samoupravne občine po Hrvatski in Slavoniji ter jim usilila svoje gerente. To, kar se je zgodilo s hrvatsko-slavonskimi občinami, zgodilo se bo tudi z našimi kmetiskimi v Sloveniji. Saj predsednik ljubljanske vlade dan na dan razpušča razne občinske zastope in upostavlja gerente po svoji lastni volji in demokratičnem okusu. Gotovo v najkrajšem času bodo razpuščeni vsi občinski zastopi in zavladali bodo nad kmetiskimi občinami gerenti po mišljenju doktor Zerjava in beogradskih demokrato-socialistov.

Z upostavo gerentov bo izginila samouprava občin in kmetiske občine bodo plesale po postavah, ka-

tere jim bodo narekovali liberalci in socialisti. Nove občinske volitve so bodo vršile po novem volilnem zakonu, katerega bo izdelala in uveljavila naša beogradska vlada brez volje ljudstva, brez parlamenta, katerega menijo odgoditi za dva meseca.

Pri tem očitnem kršenju kmetiskih pravic in svobode pri občinski samoupravi bo treba Krpanove pesti in moči, ki bo pognala iz občinskih odborov vse Brdavse: liberalce, samostojne in socialiste. Mislimo, da je v našem kmetu še toliko čuta za krščansko svobodo in pravico, da si je ne bo pustil izviti iz rok! Saj v našem kmetiskem ljudstvu je dovolj Krpanove moči, naš Krpan se ne bo pustil premagati, si odvzeti pravo in svobodo, četudi mu grozijo razni Brdavsi iz Beograda in Ljubljane.

Občine so podlaga in temelj vsej državni zgradbi. Radi tega je tudi sveta dolžnost vseh naših kmetiskih pristašev, da spravijo pri novih občinskih volitvah v občinske zastope le naše može, ki imajo čut in smisel za kmetiske pravice in ljudski dobrobit. Toraj na dom in plan naši vrli kmetiki Krpani, gre za občinsko samoupravo, voljo ljudstva in ljudsko vlado v občinah! Dosedaj je premagal naš slovenski Krpan nešteto avstrijskih Brdavsev, ki so ga hoteli ubiti in uničiti v dobi svetovne vojne, mislimo in smo prepričani, da našega krščanskega katoliškega in narodno osvobojenega Krpana ne bodo zmogli jugoslovanski Brdavseki kakor: Pribičević, Kramar, Kristan in krajski Zerjav.

Kdo ima pravico do otrok?

Novi šolski načrt popolnoma prezira sodelovanje starišev in Cerkev pri vzgoji otrok in izroča vso oblast nad šolsko mladino državi. Država nastavlja učitelje, lahko tudi brezverske, država daje celo o verskem pouku predpise, stariši naj samo plačujejo. Cerkev pa naj z njimi vred molči. Toda čegav je v prvi vrsti otrok? Kdo ima prvo pravico do otrok? Brez dvoma stariši, potem Cerkev in potem šole država!

1. Stariši. Stariši, oče in mati so dali otroku življenje, otrok je meso od njihovega mesa, kri od njihove krvi! Starišem je Bog dal prvo dolžnost, da morajo otroka rediti in ga vzgajati. Skrb za telo in izobrazbo duha, za versko in нравno vzgojo otrok, pa tudi za časno blaginjo je najvažnejša in najstrožja prostiti. To je tako jasno, da za slabo vzgojo vsakdo najprej dolži starše. Ker pa imajo stariši pred vsemi drugimi dolžnost skrbeti za otroka, imajo tudi pravico, da oni določujejo, kakšna bodi vzgoja otrokova. Te pravice jim ne, more nihče krati, tudi dr-

žava ne! Le ko bi stariši svoje dolžnosti ne izpolnjevali, bi smeli in morali drugi skrbeti za dete. Po novem šolskem načrtu morajo stariši sicer nositi vse stroške za zgradbo šole in učiteljskih stanovanj, za dolžnost staršev. Te dolžnosti jih ne more nihče opopravljanje, za kurjavo, ki jo rabijo šola in učitelji, za plačo šolskih slug, stariši morajo dati na razpolago tudi zemljišče za šolo in šolsko dvorišče ter igrišče, za šolski vrt itd. Toda besede pri šoli stariši nimajo nobene! Saj ima krajni šolski svet, kjer so še stariši zastopani, samo pravico, da se posvetuje, kako bo šola plačeval in vzdrževal. V okrajnem šolskem svetu imajo stariši čisto malenkostno zastopstvo, v pokrajinskem (deželnem) šolskem svetu pa sploh nobenega!

2. Cerkev. Za stariši ima prvo pravico do otrok Cerkev. Namen Cerkve je, da skrbi za večni blagor ljudij, večna sreča pa je odvisna od versko-nravnave vzgoje. Cerkev ima torej dolžnost in pravico, da vodi neodvisno od države verski pouk in versko vzgojo. Pri pouku v svetnih predmetih pa bristojta Cerkvi oblast nadzorovati, kolikor je to potrebno, da se čuva vera in нравnost. Cerkev ima pravico, paziti na to, da bo soglasje med šolo in katoliškim naukom; ima tudi pravico prepovedati vernikom, da ne pošiljajo otrok v protiverske šole; tudi ima pravico zahtevati, da v šolah za katoliško mladino ni učiteljev, ki bi bili nevarni veri ali нравnosti, in da katoliški otroci ne rabijo knjig, ki se ne ujemajo z nauki katoliške vere.

Novi šolski načrt proglašja neodvisnost šole od Cerkve. Duhovnike kot zastopnike Cerkve izključuje iz vseh šolskih odborov ali svetov: iz krajnega, okrajnega, deželnega; tudi pri ministrstvu prosvete Cerkev nima nobenega zastopnika. Cerkev je vržena iz šole.

Gotovo ima tudi država svoje pravice v vzgoji, dasi ne prve; saj je otrok tudi član države. Državi je glavni cilj časna blaginja narodov. Časna blaginja pa je zavisna tudi od tega, kako so državljani vzgojeni, kakšno je njih нравno življenje in njih izobrazba. Država ima pravico zahtevati, da si vsi državljani osvoje neko mero znanja. Zato država lahko sili starše, da pošiljajo otroke v šolo, če jim drugače ne oskrbe pouka. Država ima pravico, da nadzoruje šolske stavbe, če ustrezajo zahtevam zdravstva, če so dosti prostorne, zračne, svetle, po zimi dosti tople, varne pred ognjem. Ne more in ne sme pa država staršem in Cerkvi krati njih pravice do vzgoje, in sama brez staršev in brez Cerkve vzgajati mladino. Ne more in ne sme staršev siliti, da bi pošiljali o-

LISTEK.

Umanš Golec.

Posvečuj praznik!

[Konec.]

Pretepača nista jenjala, dokler ni bila plesna izba izpraznjena kot bi jo pometel z metlo. Še le po splošnem begu je pognal Včesna Bertla iz rok na dvorišče in odložil Štefan svoj stolec. Jeza je borceca vidoma padala in kopnela, hladilo in razblinjalo jo je maščevanje, ki se jima je prav dobro obneslo.

Včesna si je obrisal čelo, ki je bilo vse krvavo vsled udarca Štefanove pete in vsled krvi po licu se je vnel prepir med bratoma. Včesna je valil vso krivdo na Štefana, kakor že nekdanj Adam na Evo in ne vem, če bi še ne bil njega premikastil, da se mu ni pravočasno umaknil iz krčme.

Kako je pa sam ostavil usodepolni „bal“ in hodil proti domu, ni nikomur zaupal. Le toliko je znanega, da je še doma prav trdo ozmerjal hčerki in koval ter pribijal v zvezde pamet in razum svoje žene, ki je čuvala med zabavo dom. Jeza in vinski duh sta ga zazibala v sicer nemirno, a dolgo spanje.

Pri svitu solnce ga je gledala žena v strahu

in trepetu, ker je bil ves okrvavljen in zatekel v lice.

V jutru so se pa jeli oglašati sosede, se pritoževali nad Včesnovo podivjanostjo in mu grozili s tožbo pri sodniji.

Ko se je naš veseljar prebudil, se je dolgo otipaval po glavi, predno se mu je toliko zaobrnilo na pravo, da je spoznal pred seboj kupček razvalin še včeraj tako mogočne stavbe dobrih sklepov. Ni vzdihoval vsled udarca na čelu, pač pa vsled kesanja in sramu, ker se je kot pokrovitelj in kramar modrega sveta zapletel na starost v tepež.

Hudournik izpod ženinega jezika je zajezil s hvalo njenega razuma in obljubo stalnega poboljšanja. V zahvalo za tako proseči in prvič v življenju doneči slavospev mu je z vso neznostjo obvezala ranjeno in pretrešeno glavo.

Pepca in Tončka, ki ste materi popisali celo bejno polje, ste se odpravili navsezgodaj na delo, boječ se celo ledene nevihte očetove roke.

Oče Včesna je ono jutro po „balu“ proti svrji navadi estal dolgo pod odejo. V glavi mu je kovalo in nabijalo, kakor v kovačnici, vest mu je pa pilil in vrtal črv kesanja in očitanja: Mar ti treba take pobalinske sramote na stare dni! Še v postelji ležeč, je pozidal novo stavbo trdnih sklepov in sklenil, po nedeljah in prazni-

kih se ogniti krčmi; bale in veselice pa je pokopal prav na dno peklenskega brezna.

Zmaj sramote in kesanja pa se je postavil na rep proti večeru, ko se je oglasilo pri njem oko postave z nasajenim bajonetom in je moral on, prvi občinski svetovalec, podati izjavo kakor navaden vaški pretepač.

Med sosede se ni upal dolgo, niti v cerkev ne, dokler ni zamočil razsušene glave toliko, da ni več točila krvi. Pri sodniji se je komaj izrezal, da ga niso povabili na bal v luknjo, odpustili so ga milostno in mu obesili le precej občutno denarno kazen in povrnitev tožnih stroškov. Odslej je oče Včesna dobro pomnil in do pičice izpolnjeval z božjim prstom na kamen, na njegovo glavo in žep zapisano zapoved: Posvečuj praznik!

Med vsemi skrunitelji nedelj in praznikov je najbolj črtil — ples, vaški kot tržki. Tudi Pepcina in Tončkina noga ni krožila nikoli več po plesišču. Še Pepcine svatbe se je udeležil oče le pod tem pogojem, da se ne bode plesalo. Dvakrat je žalil Boga s skrumbo praznika, dvakrat ga je za to kaznovala božja roka in skrbno se je ogibal tretjega prestopka te božje zapovedi in tretjega udarca vsemogočnega prsta, ki bi utegnil biti po njegovem mnenju celo — smrten!